

קריאת התורה

חובת הקריאה

הוא אך השמיעה לדברי תורה הנקראים, או שבאמת מחויבים כל א' וא' לקרות רק שהקורא מוציא אותם בקריאתו, וכן חקר הברכת שמואל ביבמות בס' כא בשם מו"ר הגר"ח.

נפסק בשו"ע בהלכות קריאת ס"ת סי' קמו סעי' ב: 'כיון שהתחיל הקורא לקרות בס"ת, אסור לספר אפילו בד"ת, אפי' בין גברא לגברא, ואפילו אם השלים הוא הפרשה. ויש מתירים לגרוס (פי' ללמוד) בלחש, וי"א שאם יש י' דצייתי (פי' המשימין לבם) לס"ת, מותר לספר (בד"ת)... וכל זה אינו ענין לפרשת זכור ופרשת פרה, שהם בעשרה מדאורייתא, שצריך לכוין ולשומעם מפי הקורא. והנכון שבכל הפרשיות ראוי למדקדק בדבריו לכוין דעתו ולשומעם מפי הקורא. ויש לעיין מדוע מותר לגרוס אם קורא בלחש, או אם ישנם י' דצייתי, והלוא מוטל עליו לשמוע את הקריאה.

הביאור הלכה שם בד"ה 'ויש מתירים' הקשה כן: 'ומכל מקום, גם הוא מצווה לשמוע קה"ת ואם ילמוד את למודו לא יתן לכוין לשמוע מה שקורא הקורא. ואפילו אם יש עשרה דצייתי מאי מהני לגבי ידידה, הא על

קריאת התורה - חובה אישית, או ציבורית

בגמ' בב"ק בדף פא. עולה שהיתה תקנה קדומה לקרוא בתורה בשבת, והרמב"ם בהלכות תפילה פי"ב ה"א באר שזוהי תקנת משה רבנו: 'משה רבנו תיקן להם לישראל שיהו קורין בתורה ברבים בשבת'. השפת אמת במגילה בדף ד. בד"ה 'מאי אריא' הבין שתקנה זו בכלל תקנת קריאת עניינו של יום ביומו: 'דודאי נראה דתקנת משה רבנו ע"ה לדרוש בעניינו של יום היה גם על שבת'. וביאר בטעם הדבר: 'שהרי גם שבת כתוב בכלל המועדים, ואחר כך כתיב וידבר משה וקאי גם על שבת, ולמה לא יהיה חיוב בשבת, ובפרט לשיטת התוספות [מגילה ד, א ד"ה מאי] שנקטו שכל היכא שלא דורשין שלושים יום קודם יש חיוב טפי לדרוש בעניינו של יום] שבת עדיף מיום טוב, כיון דביום טוב דורשין שלושים יום מקודם ובשבת לא. אם כן פשיטא דבשבת נמי דורשין בעניינו של יום'.

יש לחקור מה נכלל בכלל חיוב קריאת התורה, חיוב אישי אקרקפתא לשמוע את הקריאה כולה, או להשתתף בשמיעת הקריאה של הציבור. וכן חקר הג"ר יוסף ענגיל בספרו ציונים לתורה כלל ט: 'נסתפקתי מצות קריאת התורה מה עניינה, אם החיוב

באר האגר"מ או"ח ח"א סי' כח שחייב היחיד הינו להשתתף בחיוב הציבור. ונמצא שדברי הגאון מדוקדקים.

עפ"י גדר זה באר העמק ברכה שם עמ' מז את חיובו של כל יחיד: 'עיקר שיעור קריאה בציבור מדינא, אנו אלא כ"א פסוקים לשבעה קרואים... מה שמשלימין הסדר בכל שבוע אינו אלא מנהג... וכן לעניין יחיד, אם יצא באמצע הקריאה ולא שמע כולה, אם שמע כ"א פסוקים כבר יצא ידי שיעור קריאה, אלא שצריך להשלים מה שהחסיר מלשמוע'. ואף שחייב להיות שותף למעמד הקריאה, מ"מ סבר שאינו מחוייב להאזין לכל מילה ולהשלים את שהחסיר: 'אם היה שם אלא שהסיח דעתו מהקריאה ולא שמע הקריאה, דעת המחבר בס' קמו דשפיר יוצא ידי הקריאה... והטעם נראה, דסברי שקריאה בצבור אינה אלא חובת הצבור להעמיד שבעה קרואים לקרוא התורה ולהשמיע לעם. אבל אינו חוב על כל יחיד ויחיד מהצבור לשמוע הקריאה'. ברם בסיום דבריו הביא דעת החולקים, שהבינו שישנה חובה אישית על אחד אחד לשמוע את הקריאה: 'אך האחרונים תפסו עיקר לפסק הלכה כדעת שבלי הלקט בשם רבו והגהמי"י בשם הר"ם דצריך לשמוע כל תיבה ותיבה מפי הקורא, מעיקר דינא'.

בשו"ת מהרש"ג ח"ב סי' צב דן אם יש להשלים קריאה שהציבור לא שמע באונס, והורה כבית שערים שלא ישלימו כדין שב ואל תעשה. הרי שהבין שהיחיד אינו מחוייב לדאוג שהציבור יקרא בתורה.

כל איש ואיש מוטל החיוב דתקנת עזרא. ובאמת כבר תמה בזה הקדמון, בעל שבולי הלקט על שיטה זו... ומפני זה דחאה מהלכה. ולולא דמסתפינא הו"א, דשיטה זו מיירי שכבר יצא בעצמו ידי קה"ת, ואפ"ה בקול רם אסור שלא יטריד שאר השומעים'. אלא שנשאר בצ"ע מסוף הסעיף, שבפרשת זכור ופרה אסור לקרוא בלחש, הרי דלא עסקינן במי שכבר יצא יד"ח.

כהאי גוונא יש להקשות על שכתב בביאור הגר"א על האי דינא בשו"ע, שאין לספר בעת הקריאה: 'שלא לפרוש מן הציבור'. והנה במעשה רב שבת אות קלה איתא: 'צריך לשמוע כל תיבה ותיבה, ולראות בחומש, ולא יסייע לקורא כלל'. מדוע לא מבאר בהגהותיו לשו"ע, כי יש להאזין לקריאה, בכדי לקיים מצוותו וחיובו.

ואפשר שיש ללמוד מכך, שאין כאן חיוב על כל אחד לשמוע את הקריאה בעצמו, אלא ישנה תקנה וחובה על הציבור לקרוא, ודי בכך שהציבור יקרא ויאזין. ולדברים אלו, דין הקריאה מוטל על הציבור ואילו על היחיד לדאוג לחובת הציבור. וכן הם דברי הרמב"ן במלחמות במגילה ב"דף ג. מדפי הרי"ף: 'השנויים במשנתנו כולם חובות הציבור הן ואינן אלא במחוייבין בדבר', להבדיל מקריאת המגילה שכל יחיד מחוייב בה. וזה לשון העמק ברכה קריאת התורה עמ' מה: 'קריאת התורה אינה מצוה התלויה בגופו, רק שתקרא התורה בצבור וישמעו קריאתה. ונמצא שמעשה הקריאה להשמיע לצבור תוכל להעשות ע"י שליח'. והבין שישנו חיוב על כל אחד להשתתף בחיוב הציבור. וכן

שחובת כל יחיד להכניס עצמו לחיוב הציבור, ולא כחובה אישית.

נפק"מ יש לכך, שלא צריך לדין שומע כעונה לעצם הקריאה, ודי שמקשיבים לקריאה. ועוד, שאין ריעותא אם יחסר לו בהברה או במילה אחת, כיון ששמע את שאר הקריאה. ולפי"ז י"ל, כי אף מי שאינו מחוייב בקריאה זו ואינו מחוייב במצוות ת"ת, יכול להוציא את הרבים. שכן מחוייבים הכל בשמיעת קריאה זו, כדאיתא במסכת סופרים שם: 'מתרגם לפי שבינו בו שאר העם והנשים והתינוקות, שהנשים חייבות לשמוע קריאת ספר כאנשים'. והמשיך שם ה"ו: 'ומן הדין הוא לתרגם לעם לנשים ולתינוקות כל סדר וסדר ונביא של שבת לאחר קריאת התורה'. ואתי שפיר, שמי שכבר שמע את הקריאה לא מחוייב בה, ויכול לקרוא בלחש.

נפק"מ נוספת יהא במקרה בו ישנו רוב מניין שלא שמעו קריאת התורה, אם יוכלו להשלים להם למניין לצורך קריאת התורה. הברכת שמואל דלעיל הביא בשם הגר"ח כי בהעדר מניין המחוייבים לשמוע הקריאה, לא יקראו לרוב המחוייב. ברם הביאנו"ל בסי' קמג הביא מהחיי אדם שדן בכך עפ"י דעת הר"ן שניתן לקרוא אף למען רוב מניין שלא שמע את הקריאה, וז"ל הר"ן במגילה ב"דף ג. מדפי הר"ף: 'והרמב"ן ז"ל כתב (עפ"י גירסתו, דלא כמש"כ במלחמות דלעיל)... דכל אותם דקא חשיב התם חובת צבור הם, ואין עושין אותם אא"כ ב' או רובם מחוייבים בדבר'. ואפשר שפליגי בהכי, אם נועדה הקריאה ליחיד ותלוי הוא בציבור, אזי די ברוב מחוייבים ליצור חיוב קריאה. אך אם חובה ציבורית היא, כל שלא

אלא שמהתוס' בר"ה ב"דף לג. בד"ה 'הא ר' יהודה' מבואר כי נצרך העולה להוציא את הרבים יד"ח, שכן הוכיחו מכך שקטן עולה למניין שבעה כי: 'רשות יכול להוציא בר חיובא דרבנן, כמו קטן דמברך לאביו ועולה למנין שבעה'. ולפלא כי המג"א בסי' רפו סק"ו למד מדברי תוס' אלו כי אף אשה עולה למניין שבעה למרות שאינה חייבת בקריאה. הרי שהבין כי קטן פטור מקריאה זו, ובכו"ז נמנה עם הקרואים, וצריך להוציא את השומעים. הרי שאף על עצם הברכה על הקריאה הינו נדרש להוציא את הרבים, כפי שבאר העמק ברכה שם עמו' מה: 'עיקר הברכות אינן אלא ברכות התורה על מצות לימוד תורה, אלא דחכמים תקנו וחייבו לברך ברה"ת עוד פעם בשעת הקריאה בצבור'.

הרמב"ם בהלכות תפילה דלעיל כתב: 'משה רבינו תיקן להם לישראל שיהו קורין בתורה ברבים בשבת ובשני ובחמישי בשחרית, כדי שלא יהיו שלשה ימים בלא שמיעת תורה'. ולכשתדייק, לא נאמר לשון לימוד, אלא לשמוע, שעיקר הקפידא הינה 'שלא יהיו שלשה ימים בלא שמיעת תורה'. ומקורו במסכת סופרים פ"ח ה"ה: 'חייבים הכל לשמוע קריאת ספר'. וי"ל כי גדר החיוב בקריאת התורה בשבת הוא לשמוע את הקריאה.

בספר הליכות שלמה מילואים סי' יז ביקש הגרשז"א להוכיח שחובת היחיד היא, מדין הגמ' במו"ק ב"דף כב. שאם נשיא מת, מתפלל כל אחד בביתו, ומתכנסים בבית כנסת לקריאת התורה, הרי שמחוייב כל אחד לדאוג לשמוע את הקריאה. אך אפשר

יש לעיין ביסוד תקנתם, האם תיקנו פרשיות מסויימות המנויות בסוף מסכת מגילה, או שתיקנו קריאה בתורה מעניין היום, אך לא קבעו במסמרות את הפרשיות, והגמ' במגילה ציינה את מנהגם, אך אין חיוב לקרוא אותם בדווקא.

מדברי הרשב"א בתשו' ח"א סי' תע נראה שהקריאה במועדים לא היתה תקנה קבועה, שכתב: 'ענין קריאת פרשיות בחנוכה ובמועדים שבמסכת מגילה, סדרו פרשיות ידועות לכל זמן וזמן, לאו בדוקא אמרו, שיש מקומות מחליפין. וכמו שאמרו בגמרא על הא דתנן בפסח קורין בפרשת מועדות שבתורת כהנים וכו' ואמרו עלה בגמרא, והשתא נהוג עלמא למקרי מש"ך תור"א קד"ש בכספ"א פס"ל במדבר"א של"ח בוכר"א. וכן יש מנהגים משתנים בקריאת ההפטרות, ונהרא נהרא ופשטיה'.

כן עולה מדברי הגהות מיימוניות הלכות חפילה פי"ג הי"ב: 'מה שמפטירין בשמחת תורה ויהי אחרי, ובמגילה אמר דמפטירין ויהי ככלות. משום דגאונים תקנו כן שהוא מעין הפרשה שקראו וימת משה, ורשאים הגאונים לשנות כדאשכחן גבי תשעה באב, דאמר והאידנא נהוג דמפטירין באסוף אסיפם וקוראין כי תוליד, אף על גב דכולהו תנאי אמרי בענין אחר'.

מדבריו למד בתשו' המבי"ט ח"ב סי' קכט על שנשאל על עיר אחת שנהגו ביום הראשון של שמיני עצרת לקרוא ג"כ וזאת הברכה (כמו ביום השני), ודלא ככל קהילות ישראל שקוראים ביום הראשון, פרשת כל הבכור. ומצא להם המבי"ט סעד ממה שמצינו ששינו בתעניות

מצוי ציבור שלם מחוייב, אין להוציא ספר בהעדר מחוייבים (אומנם הובאה עדות בסידור צלותא דאברהם בפירוש עמק ברכה בעמ' שסו שכשפעם הגר"ח התפלל שחרית בלא מניין, צוה במנחה להוציא ספר תורה ולקרות בו. ואפשר, שהבין שישנו חיוב על כל אחד לדאוג לחובת הציבור. או שהתקנה לא היתה לקרוא בשחרית, אלא בכולי יומא, וכשמזדמן מניין וציבור, יקראו חובת היום. וכדברי הדגול מרבבה בסי' קלה: 'דאם בטלו בשחרית הקריאה ובמנחה מצאו מנוחה... יקראו במנחה כל הסדרה ויקראו שבעה גברי, כי כל יום השבת הוא זמן קריאה'. וראה באגר"מ ח"א סי' כח שחקר, אם כשיש רוב מניין מחוייב, אזי יש חיוב קריאה או היתר קריאה.

בדברים אלו יש לבאר את פסקו של המשנ"ב בסי' צ ס"ק כט שמותר להפסיד מנין בכדי למנוע הפסד ממון (ולא בכדי להרוויח), וה"ה לצורכי בריאות כמבואר בהליכות שלמה תפילה, ח"א פ"ה סעי' ד. שכן לא קאי על גופו חיוב אישי של קריאה. אומנם לבטל הקריאה מטעמי נופש, אסר בשבט הלוי ח"ו סי' כא.

ואתי שפיר שסבר הב"ח בסי' תרפה שקטן עולה אף בפרשת זכור בניגוד לדעת המהרש"ל, שכן קריאה זו מדיני השמיעה היא, ואף קטן כלול בה, ויכול לעלות לקריאה זו.

פרשות המועדות - חובת קריאה בתורה, או תיקנו לקרוא פרשות אלו

חז"ל תיקנו לקרוא במועדים קריאה מענייניו של יום, כנאמר במסכת סנהדרין בדף קא. דבר בעיתו מה טוב, פרט לשיטת הריטב"א במגילה בדף יז: שכתב: 'וי"ל דקריאה בתורה בציבור מן התורה בשבתות וימים טובים'.

ולכאורה מההגהות מיימוניות ומהרשב"א הנ"ל משמע כהשלמי חגיגה ודלא כהשערי אפרים. וכן מבואר לכאורה בתשו' המבי"ט הנ"ל. אלא שבנידון של המבי"ט י"ל, שכיון שהונהג עפ"י דורות קדמונים שפיר עולה למניין העולים, משא"כ בטעות בעלמא או בהחלטה מקומית, שיתכן ואינו עולה לקריאה מן המניין.

יש לציין למה שהאריכו האחרונים לדרון, במה שנהגו בכמה קהילות שכשיש חתן לקרוא בתורה פרשת 'ואברהם זקן' ולהחשיב זאת ממנין העולים, או הפטרה מיוחדת לחתן. בשו"ת בית יהודא (עיינאש) אר"ח סי' ס' הסיק דאפי' בדיעבד אינו עולה למנינים. ומסתבר שנחלקו בחקירתנו, האם קבעו קריאות והפטרות מסוימות.

בכף החיים בס"י קלה סק"ה כתב בשם אחרונים שאם טעו בשני וחמישי וקראו בסדר אחר, לא צריך לחזור ולקרוא בפרשת השבוע. ומסתמא אף במנחה של שבת, שמאותה תקנה היא.

שלא לקרות ברכות וקללות אלא ויחל, והביא את ההגה"מ הנ"ל שרשאים לשנות בהפטרות שמיני עצרת ותשעה באב, וע"כ כתב המבי"ט דאם יש לבני אותו המקום קבלה משנים קדמוניות, אין ראוי להעבירם ממנהגם (ובפרט שבא"י כך קוראים באותו יום). והוסיף המבי"ט: 'אולי נתקן מנהג זה על פי איזה גאון כיון שהוא מנהג קדמון, ואין כ"כ קפידא בשינוי זה, כיון שהוא מעין המאורע' (אעפ"כ סיים המבי"ט, דיש למחות בהם משום לא תתגודדו).

ומצאנו שנחלקו בכך האחרונים. דעת השערי אפרים שער ח סעי' ו' וסעי' לב שמי שטעה ושינה את הקריאה במועדים, חל עליו האי כללא דכל שלא עשה כתיקון חכמים ושינה ממטבע שלהם, לא עשה ולא כלום. וכן כתב שם דאם קרא בפרשיות שלא נקבעו ע"י חז"ל ליו"ט זה, אף שהוזכר בהן ג"כ מענין אותו היו"ט לא יצא בזה, וכאילו לא קרא כלל. ומאידך בשלמי חגיגה רמז: ורמז: מדפי הספר, עמ' קלא וקמב בנדפמ"ח ס"ל דבדיעבד יצא דבכה"ג.

